

átmentő

Páll Lajos

Ó, gyönyörű

(Salcea, 1961)

Ó, gyönyörű szép karácsonyi éj,
Csillagokat gyűjt a földi kátrány,
Négy arasszal homlokom felett
Villanykörte s gyűrűző szivárvány.

Vagyok, Uram, két méter magasban,
Papjaid s a vaságysor felett,
Ők fűjják az üdvözítő zsoldárt,
Én kérdezlek. Van-e felelet?

Én, Uram, félek a szenvedéstől,
S kinnal győződ vesém, derekam,
Többet ér egy boldogtalan boldog,
Ha kezembe megadnám magam.

Hálám? Miért? Ezt ki érdemelte?
A három barát lent az éneké,
S elúszom a horkoló barakkal,
Valamerre Betlehem felé.

Képek Dobrudzsából I.

Úgy omlik a hó, mint a zokogás,
holnap Dobrudza fölröpül,
szárnycsapásra megborzong a sás,
s bénult zenét izzad legbelül.

Ó, ha kín a gyöngy, már olthatatlan
minden gondom kláris-melleden.
Remény-ruhám zsidóként szaggattam –
bukásodra méltó értelem.

Képek Dobrudzsából II.

Nem a jóság, csak a téli nap.
Az elfelejtett reggel tépett fény
ad még némi omló boldogságot
mindennapok kegyetlenségére.
Számolva a leltárszerű rendbe
szerszám nyele vakul minden nappal,
s a parton, hol ez a küzdelem folyt,
se Jákob, se megáldó angyal.

Havazásban a csíki állomáson

És lépteim csattognak a cementen,
és bármerre tartok is,
bármerről is jön a vonat, az lefelé visz.
(William James Smith)

Úgy nő a hó, hogy se kerítés, se láthatár,
csak néha habzik, ahogy fölveri a szél,
néhány betű, lécdarab, egy-egy ház
csorbán tátongó sötét fogakkal,
mi tán azért némult el ennyire,
hogyan kegyetlenebb legyen halántékom dobolása.

Jaj, Kati, ellobbant tulipán-bíbor!
Benned már nem szítal a fájdalom,
lehullott egyszerre, fehér zuhanással,
mintha tükröt csaptak volna az éghez,
száz repedés fogja össze fényességét,
s már omlanak is vissza fénytelen fehéren,
mindörökre így, dallamtalanul:

Jaj, Kati, ellobbant tulipán-bíbor!
Ott voltak lent a falu alatt a katonasírok, játszódtunk
közöttük, tudatlanok; aztán zeneszóval, mint rendes
feltámadásnál,

elvitték a csonthagyatékot, azóta is kerüljük a helyet;
hogyan omlott körbe akkor a hó!
Hó-kötél-indák, jégkigyók cikáztak föl a sártalapatból.
Azt hittem, örökre eltűnnek ők, s lám, körbegyűlnek.

Jaj, Kati, ellobbant tulipán-bíbor!
Körben a hegyek sem komorabbak, mint máskor,
feszül az állomás a turneri vonatok elé, kopog az úton,
szinkópázik a tél. Krétanyoma sincs halálomnak.
Egykedvű huzalok elviszik és leejtik a tekintetet.
Így végzi művét, mert léte a mű, minden pillanat,
mit filmként forgatnék vissza, értelmét keresném,
szabadulás poklát.

Jaj, Kati, ellobbant tulipán-bíbor!
Szófogadó, összevont szájjal egy porban lapozgat ez a
hóhullás,
mihez mérleget a csillagok tartanak, eliszonyodva.
Hiszen derült az ég, honnan jönnek a pelyhek?
Mint irtást kerekíti a szél, lettünk egészek hiányoddal.

Szállong a hó korommal vegyülve.
Hát út ez a hullás, út-e ez a cél?
Jaj, Kati, ellobbant tulipán-bíbor!

Decemberi lámpafénynél

Szép volt, Isten volt.
Egy volt a világ.
(Szabó Lőrinc)

Apám sokszor hajnalig olvasott,
anyám sírt vagy veszekedett,
a szópatak megáradt a gúnytól
– mint csendes eső, hull az emlékezet –.
Most is látom a hunyorgó fényben,
hogyan lapoz át roppant könyveket.
A fűtőbe ilyenkor
nagy csutakot tettünk,
gondolkodva pattogott a tűz.
Nekem úgy tűnt, hogy az elszökő fény
a padlóra lágerkertet tűz,
a polcokon a sorba álló kancsókat
szürkeségbe fáradt katonák,
s a villó fénytől egy-egy pillanatra,
mint a manók, úgy szökdösnek
egymás hátán át.
Apám olvasott, későre járt,
anyám csúfolta – mért nem mentél papnak –,
apám akkor nagyon szomorú volt,
és ránézett a jégvirágos ablak.

Karácsonyfák éneke

Lám, még meg sem nőttünk,
már kivágtak minket,
faggyal dacolókat,
fiatal fenyőket.

Nekünk a sors adta:
ez legyen végzetünk,
nekünk a harc adta
örökzöld levelünk.

Lám, még meg sem nőttünk,
már kivágtak minket,
két nap boldogságért,
fiatal fenyőket.

A FÉNYIMÁDÓ – PÁLL LAJOS CSODÁI

Bogdán László

„Tökvirág a szemétdombon,
itt virulni lett a dolgom,
sárga kedvvel, hitetlenül,
sorsomon egy század derül.”

Páll Lajos – amint ez utolsó verseskönyveinek bizonyos darabjaiból szinte naplószerű pontossággal kiderül – igen korán találkozott az igazságtalansággal; ma már mondvasználtnak tűnő ürügyekkel, szinte gyermekfejjel tartóztatták le és ítélték hat év fogházra. „Csak azt nem tudtam, hogy mit fogok csinálni, ha szabadulok. Az ágyon lehunytam a szemem s álmodoztam. Tudtam, hogy hol vannak a földjeink, s az volt a nagy álmom, hogy egyik távoli földünkre építsek egy kalibát, s ott élek majd, mint egy remete.” (Koma Huba életinterjúja Páll Lajossal, Forrás, 2003. május.) Hát nem egészen ez és így történt.

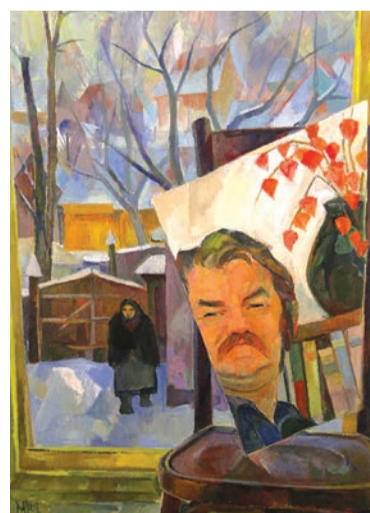
Az egyetemre nem mehetett vissza, kompromisszumokat

nem kötött, saját törvényei szerint élt, festett és írt. Ahogy a Köves földek egyik melakóros számvetésében írja: „Megleled hát hol bevárd öregséged, / a kertet, házat, az utat, a szemközti völgyet. / Irtást nem érő erdőt telepítés türelmed köré, / hadd tévedjen el benne az idegen tekintet.”

Az *Andromakhé** uszályán című könyv *Éhség* című versében különös dolgokról szól: „Tíz óra lehet, most még az éhség / Nyurga kamasz, lassan kitelik, / Olyan hatalmas lesz. Már megint / Indít, mint az ingát, járni kell még.” (A zárt, és Páll Lajosnak kedves forma, a szonett szinte szétszakad időnként az élmények súlyától.)

Nos, ilyesfajta tapasztalatok érelik a világot képekben megörökíteni vágyó festőt, s a versekben kifejezni vágyó költőt. Hát így, ilyen élmények után, ebből szabadulva – hogy mennyire

beleégetődtek ezek az élmények, bizonyítják az utolsó éveiben sokasodó láger-versei, amelyek Fa-

Páll Lajos: Önarckép

ludy György börtönversei mellé illenek – kezdi meg csavargások után korondi életét.

De addig lakik barátjánál, Szilágyi Domokosnál Bukarestben,

annak Hervay Gizellával való házassága idején. Ágya a lakásul szolgáló borbélyműhely kirakátában van, Gorkij-könyveket adnak el, abból vesznek festéket, eladják a képeket, ebből élnek. Aztán repülőre ül, s indul Kolozsvárra, hátha lezuhan a gép, s vége lesz. De nem zuhan le. Végül kiköt Kórondon, besegít fazekas apjának – egyik legmegrendítőbb képe pont a szigorú atyát ábrázolja –, fest és ír. Többé nem tartozik hivatalosan sehova! Első könyve, a *Fényimádók* késve és késleltetve jelenik meg, de megjelenik, képei is mind ismertebbek lesznek. 1994-ben a *Partraszállás* című verseskönyvében zsengeiből, indulása éveinek verseiből is sűrűn válogat. „E negyedik kötetet úgy is lehet olvasni, mint utolsó harmincöt évem rejtjelezett történetét, hisz minden szerző magáról beszél, még akkor is, ha nem akarja. E kötet verseit még 1955 előtt írtam, s szinte szájról szájra terjedtek.”

„Az álom egyre nehezebb. / kásás hó húzza az ágat, / így fagy rá a napjaimra / minden mire nincs bocsánat.” – írja *Az álom* című versében. Komor derűvel példázza ama borgesit tételt, melyben a Mester Mallarmé egy gondolatát görgeti tovább: a világon minden azért történik, hogy egyszer megírásra kerüljön. Ami viszont megíródik – példázza Páll Lajos versei is –, előbb-utóbb meg is jelenik. Rendszerint akkor, amikor már nem azért és nem úgy érdekes, mint megírásakor lehetett volna. „Vidékünkön – szól a költő vallomása – az ezeregy íratlan törvény közepe úgy él a költő, mint galamb a tövis között. Hiszem, hogy a dal szüli énekesét, mégsem ment fel semmi. Se a csorba falvak, a köves suvadásos domboldalak, a csontként kiféhéredő gyökerek, a kora őszől páras szemmel hunyorgó házak, sem az üő-álló emberek.

Folytatás a 11. oldalon